

Karel Altman

Akademie věd České republiky, v. v.

Studia Ethnologica et Antropologica, t. 22, nr 1
ISSN 2353-9860 (časopismo elektronické)
<https://doi.org/10.31261/SEIA.2022.22.01.03>

Relativismus dolní i horní hranice aktivního trampování nositelů české trampské subkultury*

Relativism of lower and upper limits of active tramping of the Czech tramping subculture bearers

Abstract: The bearers of Czech tramping, which arose more than a century ago and has undergone an extremely remarkable development, have always been primarily young men, to a lesser extent female. Their active hiking had lower and upper boundaries. While the lower limit was relatively strictly determined by reaching the age of majority, that is to say, the age of fifteen, the upper limit (that is, the partial or definitive end of tramping activity and affiliation with the tramp community) was rather relative. The study focuses on covering the range of these cut-off points of active tramping, which were mostly identical to major life milestones (entry into basic military service, starting a professional career, entry into marriage, parenthood, or even death).

Keywords: hiking, camping, leisure time, Czech Republic (Czechia)

Klíčová slova: trampování, táboření, volný čas, Česká republika

Tramping jako fenomén

Tramping (trampování, trampské hnutí či trampská subkultura) představuje specifický fenomén, mající svou tradici v českých zemích (a částečně i na Slovensku). Má svou historii, která je co do časového trvání prakticky totožná s existencí novodobého samostatného státu, Československa, dnešní České republiky, i když jeho kořeny sahají hlouběji. Je tradičně projevem životního stylu především městské mládeže, která jej také jako první počala provozovat, od samého počátku představovala jádro trampů a taktéž dnes tvoří početnou skupinu v rámci nositelů tohoto hnutí. Trampování se jeví jako specifický způsob využívání volného času a současně také jako forma sdružování poměrně přesně vymezené skupiny obyvatel. Tramping ve své jediné autentické podobě vždy existoval pouze na území našeho státu, částečně i na Slovensku (kde byl svou podstatou prakticky totožný). Jiří Procházka, nestor brněnských

* Tato stať byla vypracována s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace RVO: 683780761.

trampů zvaný Jura Cancák, na dané téma tvrdí: „Je pravda, že tramping na Slovensku vznikl později než v Čechách a na Moravě. Myslím si však, že byl svou podstatou stejný. Zákonitě byl soustředěn v Bratislavě a jejím okolí s působením v Bílých Karpatech a na Dunaji.“ Vznik českého trampingu bývá kladen do doby po skončení první světové války, tedy přibližně do roku 1918, i když vždy bývalo současně zdůrazňováno, že jeho kořeny a první projevy sahají hlouběji do minulosti, do doby předválečné i válečné. Tramping u nás trvá dodnes, prakticky nepřetržitě (byť s občasným utlumením), z čehož plyne, že zde má úctyhodnou tradici; v roce 2018 oslavil mimořádně vysoké kulaté výročí, totiž sto let své existence. (Za počátek českého trampingu je obecně, nikoli však výhradně, považován rok 1918, kdy byla založena vůbec první autentická trampská osada – *Ztracená naděje*, legendární *Ztracenka*.)

Nositeli trampingu nikdy nebyli příslušníci věkově zcela striktně vymezené skupiny obyvatel, vedle mládeže ve věku zhruba od patnácti do pětadvaceti let, která jej také jako první počala provozovat a vždycky představovala jádro trampů, je současně patrný poměrně častý přesah mimo toto věkové vymezení. Do trampování jsou totiž začleňovány i děti mladší patnácti let, které zletilí trampové – starší kamarádi a sourozenci nebo i jejich vlastní rodiče – zapojují do svých aktivit, čímž na sebe berou roli jejich patronů či vedoucích. Na druhé straně značná část trampů pokračuje v rozvíjení aktivit totožných či od klasického trampingu odvozených i v pozdějším věku, v nejednom případě až do pozdního stáří. Tak tomu bylo prakticky už od vzniku trampingu i po celou dobu jeho existence, rozdíly mohly nastat pouze v míře zastoupení jednotlivých věkových kategorií.

Od samého svého počátku byl tramping rozvíjen zejména městskou mládeží, což bylo (a dodnes je) dáno jejími specifickými životními potřebami, požadavky i touhami, které uspokojoval a naplňoval právě tramping. Vedle ní však kouzlu trampování podléhali i četní, opět především mladí lidé z venkovských oblastí, z vesnic a malých měst, kteří byli s prostředím volné přírody začasté mnohem více spjati už třeba jenom v důsledku svého lokálního původu. Posléze však byli jeho nositeli i příslušníci vyšších věkových kategorií obyvatel měst, městských aglomerací či industriálních zón, zejména pak v důsledku přirozeného nárůstu věku trampů, kteří se ani v pozdějším věku nehodlali svých trampských aktivit vzdát a přejít na „usedlejší život“.

Nositeli trampingu byli příslušníci různých sociálních vrstev, zejména však dolních a nižších středních, a také zástupci rozličných profesí, jež vykonávali nebo se na ně připravovali. Mladí trampové, kteří obvykle tvořili jádro trampské komunity, byli především učni a mladí dělníci, ale také studenti středních, případně i vysokých škol. „První trampové bývali obvykle lidé pocházející z chudších sociálních vrstev a nezaměst-

nání, kterým tento způsob života společensky vyhovoval. Později, když se hnutí zpopularizovalo v širších vrstvách české společnosti, se k trampům řadili i teenageři ze středních vrstev, módně i z vyšších společenských vrstev, tzv. astracháni,“ charakterizoval stručně sociální původ českých zálesáků jeden ze současných trampských historiků (*Obecný vznik trampingu*, 2009).

Danému, nepochybně pozoruhodnému kulturnímu jevu jsem v posledních více než dvaceti letech věnoval soustavnou pozornost, přičemž jsem se zaměřil jak na jeho historii a rozvoj v různých oblastech, tak zejména na rozmanité aspekty a atributy, jež jsou trampingu vlastní, dále jsem se zabýval problematikou legality této subkultury, vztahem státní moci i většinové společnosti k tramskému hnutí atd. (Altman 1997, 1999, 2000, 2003, 2010, 2013, 2014a, 2014b, 2014c, 2017a, 2017b, 2018a, 2018b, 2019, 2020). S danou tematikou jsem též vystoupil na konferencích v tuzemsku i v zahraničí a také v rámci semestrových přednáškových cyklů *Tramping jako subkultura* na Ústavu evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně (jaro 2008, jaro 2011, podzim 2012, jaro 2016, jaro 2019, jaro 2022).

Tramping je a vždy byl složitým, bohatě strukturovaným jevem, a tudíž je poněkud obtížné pojednat o všech jeho aspektech.

O trampingu a jeho nositelích bylo již mnohé sděleno, přičemž je nutno upozornit na současné odborné práce především českých historiků a badatelů dalších blízkých disciplín. Na předním místě je třeba zmínit zejména projekt *Tramping v českých zemích v letech 1918 až 1989: Subkultura v interakci se státem a společností*, podpořený Grantovou agenturou České republiky, řešený pražským historikem J. Randákem a jeho kolektivem v letech 2016 – 2018. Kromě studií publikovaných ve vědeckém tisku i ve sbornících jde především o rozsáhlé kolektivní monografie, o knihu *Český tramping v čase formování a rozmachu* (Praha 2019), kterou napsali J. Krško, J. Mareš, J. Pohunek, J. Randák aj. Špringl, a o finální výstup *Putování za obzor. Tramping v české společnosti 1918–2018* (Praha 2020), sepsaný stejným týmem pod vedením J. Randáka. Stále však zůstává řada důležitých témat, která dosud stála spíše stranou badatelské pozornosti. Jedním z nich je i specifická problematika zásadních mezníků, které v životě nositele trampingu ohraničovaly jeho tramskou praxi, vymezovaly ji při rozvíjení takto zacílených aktivit. Stať, kterou této tematice věnujeme, vychází z předchozího mnohaletého etnologického bádání (jak, věrme, dokládá výčet našich publikačních i jiných počínů uvedený výše), na základě něž jsme získali základní obraz dané problematiky. V textu odkazujeme pouze na vybranou další literaturu a písemné prameny, z nichž je třeba vyzdvihnout knihu, věnovanou trampingu na Humpolecku, uspořádanou editorem Petrem Varlamovičovem, jenž ji vytvořil na základě referencí několika desítek

kronikářů trampských osad z daného regionu; jejich příspěvky reflektují nejen historii oněch trampských kolektivů, ale se zvláštním zřetelem akcentují právě jejich každodenní život, a tudíž přinášejí mimořádně cenné poznatky k našemu tématu (Varlamovič, 2019). Využity byly i internetové zdroje, především webové stránky trampských osad, které jsou velmi bohaté na důležité informace a nadto běžně dostupné prakticky všem.

Dvojí hranice

Časové rozmezí, během kterého se valná většina trampů věnovala trampování v pravém slova smyslu, bylo od samého začátku tohoto fenoménu ohraničeno dvěma druhy mezníků. První druh představoval sám počátek rozvíjení trampských aktivit u daného jednotlivce, tedy hranici, jejímž překročením se stal trampem. Druhý druh pak znamenal ukončení trampova aktivního trampování. Je příznačné, že mezníky – dolní i horní – byly vždy individuální, vlastní dané osobě konkrétního trampa, a tudíž mnohdy poněkud odlišné. Můžeme předeslat, že od samého vzniku českého trampingu (na konci druhého desetiletí 20. století) a poté po celou dobu jeho rozvoje, tedy po více než sto let, se optimálním věkem pro trampování jevílo rozmezí zhruba od patnácti do dvaceti pěti, případně třiceti let lidského věku, což víceméně zahrnuje období adolescence a začátků dospělosti.

Trampování před dovršením věkové hranice patnácti let bylo vždy spíše ojedinělým jevem; i když se v řadách trampů mnohdy objevovaly – a dodnes objevují – i děti (tedy prepubescentního a pubescentního stadia vývoje člověka), bylo to především v doprovodu letitějších trampů, obvykle starších sourozenců, případně rodičů, eventuálně prarodičů, anebo jiných příbuzných či některých dalších důvěryhodných osob, jejichž výběr ovšem obvykle podléhal schválení rodinných autorit.

Snění o trampingu

Jak již bylo sděleno, velká část (a možno říci, že většina) českých trampů začala trampovat v letech po dovršení patnácti let (v některých, spíše výjimečných případech i dříve), tedy po dokončení základní školy, s nástupem do učení či na studia středních škol či učilišť. Dokládá to řada svědectví, a to i výslovných; za mnohá zmiňme alespoň některé. Například počátky trampování skupiny trampů z Havlíčkova Brodu, kteří v polovině osmdesátých let založili trampskou osadu *Orlov*, spadaly právě do tohoto období, jak to dokládají slova jejich anonymního kronikáře: „Už během učňovských a středoškolských let jsme jako parta

kamarádů z Havlíčkova Brodu začali koketovat s trampováním“ (Varlamovič, 2019: 108).

Počátku praktického trampování snad každého jednotlivce směřujícího do řad trampů tak obvykle předcházelo snění o tomto svobodném způsobu pobytu a pohybu ve volné přírodě, podporované literárními a filmovými díly, v nich hledal a nacházel inspiraci. Skutečně aktivní a cílevědomý mladý muž hledající dobrodružství, pokud nechtěl zůstat pouhým snilkem, proto záhy překročil od svého v leccem naivního snění o dobrodružném putování a táboření ve volné přírodě k systematickému nabývání informací, nezbytných k praktickému naplnění svých tužeb a ideálů, aby se tak stal autentickým trampem. Nápomocí mu v mnoha ohledech mohly být obvyklé zdroje vědění, které mu nejen sloužily k poznání a posléze i přijetí ideálů trampingu, ale také z nich čerpal důležité pregnantní poučení o patřičné činnosti, jež s sebou trampování tradičně neslo. Zejména četba patřičné literatury, tj. dobrodružných románů, stejně jako zhlédnutí obdobně laděných děl z oblasti filmové tvorby, zvláště filmů s tematikou Divokého západu, probudily nejen jeho zájem, ale také mu mohly plnit patřičnou poznávací funkci a současně povzbudit vůli nabytí vlastního praktického prožitku.

Tramping jako způsob naplňování zmíněných potřeb i tužeb však objevovali mladí lidé nejen studiem patřičných zdrojů poznání, ale také reflexí aktivit již praktikujících trampů. Právě živoucí vzory, s nimiž se zde seznámil při prvních exkurzech do patřičného prostředí, inspirovaly nejednoho teprve potencionálního trampa k volbě trampingu jako vhodné volnočasové aktivity, ale také životního stylu. Zejména již etablovaní zálesáci (a zvláště pak jejich charismatické osobnosti) dokázali vzbudit nadšení dalších a dalších mladých romantiků snících o dobrodružství v přírodě, kteří po seznámení s jejich tramskou praxí se rozhodli následovat příkladu těchto autorit a vyrazit – příslovečně v jejich stopách – do volné přírody, toulat se, tábořit a svobodně se bavit svérázným tramským způsobem.

Přímý kontakt

Pro mladého muže, který hledal cestu ke správnému způsobu vlastního pobývání v přírodním prostředí, tedy k trampování, tak míval přímý kontakt se skutečnými trampy velký význam. Právě on mohl přinést výzvu k nápodobě, k zahájení vlastního trampování i k následnému pevnému začlenění se do tramské subkultury a mohl tak zásadně nápomoci k onomu zásadnímu mezníku v životě mladého muže. Takové osudové setkání adepta trampingu s již skutečnými, a tudíž i zkušenými trampy mohlo být zprvu víceméně náhodné, avšak posléze i stále

častější a pravidelné, často odbývané přímo v přírodním prostředí, jež se v tomto ohledu jeví jako nejvhodnější. Právě tak se stal trampem Zdeněk Petřík, zvaný Šedivák, zakladatel trampské osady *Vlčí údolí*, jež vznikla v roce 1979. Šedivák v dětských a jinošských letech (tedy ještě nikoli coby tramp) jezdil se svými rodiči na chatu k řece Želivce, blíže Bělskému mlýnu, když ještě tato končina nebyla zatopena Švihovskou přehradou, a právě touto oblastí procházelo mnoho trampů, se kterými se zde setkával. Jejich pozorným sledováním poznával trampské hnutí a postupně k němu získával sympatie (Varlamovič, 2019: 167).

První krok

Pod vlivem svých ideálů a představ, ale také sledovaných přímých vzorů z řad již praktikujících (obvykle starších a zkušených) zálesáků a kontaktů i přímých kontaktů s nimi učinil mnohý český mladý muž zásadní rozhodnutí a vzápětí i první praktický krok na své cestě do trampských řad: ať už soliterně, anebo (mnohem častěji) v kolektivu kamarádů se stejným zájmem vyrazil na první *tramp*¹ neboli *trail*, *čundr* či *vandr* do volné přírody, aby tu po vzoru již zavedených trampů putoval, tábořil a bavil se. Tak překonal onu hranici mezi ne-trampem a trampem. Byl to ovšem teprve úplný počátek dalšího trampování, tedy vskutku zásadní mezník.

Na začátku svých vlastních trampských aktivit totiž vykazoval trampský elév ještě zjevnou nezkušenost, byl bez základních znalostí nezbytných pro pobyt ve volné přírodě, bez „odborných zkušeností s trampským životním stylem“, a dokonce se dopouštěl prohřešků i proti elementárním trampským principům, které pak byly zkušenými trampy považovány za *faux pas*; když sami trampové upozorňovali na neblahé zvyky takového nováčka, uváděli, že například běžně zdravil „Nazdar“ místo ortodoxně uznaného trampského pozdravu „Ahoj“, neměl zkušenosti s tábořením ani s tradičními zálesáckými zvyklostmi, neznal z paměti slova nejčastěji zpívaných trampských písňových evergreenů atd. Býval proto nazýván „greenhorn“, tedy již zmíněný „zelenáč“ (*Velký trampský slovník*, 2011: ne-stránkováno). Aktivní nápodobstarších, již zkušených trampů, s nimiž se setkávali při různých příležitostech, nejčastěji přímo ve volné přírodě, kam mladí táborníci, kteří s pravým trampováním teprve začínali, přirozeně mířili, aby tu vyvíjeli patřičnou činnost, však přinášela kýžený efekt v podobě formování jejich trampské identity. Přiznává to – s odstupem více než třiceti let – i anonymní kronikář trampské osady *Orlov* z Ha-

---

¹ Slovo „tramp“ má tak dva významy: jednak označuje nositele trampingu, jednak jde o označení trampské výpravy do přírody.

vlíčkova Brodu, založené v polovině osmdesátých let: „Po vzoru starších a zkušenějších kamarádů jsme se postupně stávali skutečnými trampy“ (Varlamovič, 2019: 108). Na sbírání prvních trampských zkušeností v padesátých letech vzpomínal i citovaný Miki Ryvola: „Trampské řemeslo jsme se učili postupně na toulkách a vandrech na Staré řece pod Medníkem, na Zlaté řece, na Brdech a v křivoklátských lesích. Tam všude jsme potkávali své první vzory mezi staršími kamarády, tenkrát se ještě často jednalo o legendární zakladatele trampingu“ (*Ortodoxní tramp je protimluv*, 2019).

Zkušenými kamarády coby vzory začínajících trampů mohli být přímo jejich rodinní příslušníci, nejčastěji starší sourozenci, zejména pak bratři. Ti zpravidla hráli specifickou roli garantů bezúhonného a bezpečného působení mladých trampů v přírodním prostředí, které mohlo škýtat nejedno nebezpečí. Starší bratři tak zodpovídali za trampující mladší sourozence (zejména v začátcích jejich trampování) jejich společným rodičům, kteří obvykle dávali svolení k takovým výpravám. Vliv staršího sourozence v začátcích vytváření svého vztahu k trampingu vzpomínal citovaný Mirko Ryvola, zvaný Miki: „BráchaWabi v té době už trampoval a zasvěcoval mě a kamarády do trampského slabikáře, takže v únoru 1956 jsme ve čtyřech založili osadu *Zlatý klíč*“ (*Ortodoxní tramp je protimluv*, 2019).

Osvojením norem trampování započalo trampovi zpravidla první období jeho praktické trampské činnosti, trvajícím zhruba do dovršení osmnácti devatenácti, zabírajícím tak zbytek teenagerských let, tedy období adolescence. Leckdy se však tento mezník (v podobě časového termínu) posouval výše, směrem k vyššímu věku. Toto počáteční období seznamování s trampem však nebývalo vždy zcela prosto rozličných omezení a restrikcí ze strany autorit. U mladých trampů, kteří hodlali vyrazit na výpravu do volné přírody, hrálo vždy významnou roli svolení jejich rodičů. Lapidárně, leč zcela výstižně, to v roce 2021 vyjádřil Zdeněk Soukal, přezdívaný Upír, z kroměřížské trampské osady *Pegas*, „Otázka zněla: pustí či nepustí?“. Právě mladí, ještě nezletilí trampové se nezdědka potýkali se zákazy ze strany svých rodičů, kteří se jim snažili zabránit v jejich trampských aktivitách. Takový přístup si na straně těchto nejmladších trampů vyžádal zvláštní obezřetnost; někdy museli vyvinout i cílené úsilí směřující k překonání takové nedůvěry. Tak tomu bylo například v boskovické trampské osadě *Ry* (založené v roce 1986), přestože měla osadní tábořiště Na Rovné nedaleko svého bydliště. Jak dokládá kronikář Petr Sychra, řečený Pim, osadníci se rozhodli uspořádat pro své rodiče zvláštní prezentační „potlach“, slavnostní, ale také zábavní shromáždění trampů s programem vrcholící velkým táborovým ohněm, „aby věděli, jak tráví volný čas a neměli problém je pustit na vandr“ (Sychra, 2018: 72).

Typickým znakem věkové kategorie, během níž se mladí lidé nejčastěji stávali trampy, byl pocit svobody a zjevné bezstarostnosti, která ovšem byla leckdy důsledkem jisté naivity. Kronikář trampské osady *Scout boys* z Humpolce Jan Čermák, známý pod trampskou přezdívkou Šumát, napsal o době založení této osady v roce 1966 doslova, že to „bylo v období krásného věku, který si nepřipouštěl žádné velké starosti“ (Varlamovič, 2019: 131). Tyto pocity slastné nezodpovědnosti byly pro valnou část českých zálesáků v daném věku všeobecně rozšířené snad vždy, po celou stoletou éru existence trampingu; ve „zlatých šedesátých“, kdy se poměry v socialistickém Československu výrazně liberalizovaly, však byly zcela typické. Obdobný přístup mladých lidí, kteří začínali trampovat a zakládat trampské osady v druhé polovině šedesátých let, vylíčil po mnoha desetiletích také Bohouš Neomytka, zvaný Bondy, z humpolecké trampské osady *Devils*: „Bylo nám šestnáct let, byli jsme hloupí, naivní, mladí kluci a bylo nám úplně jedno, kam se svět zase jednou obrátí“ (Varlamovič, 2019: 39).

Horní hranice trampování

Během příslušnosti do oné nejpříhodnější věkové kategorie, tedy zhruba ve zmíněném věku od patnácti do dvaceti pěti či třiceti let, se ovšem mladý člověk výrazně měnil (což platí zcela obecně), z trampujícího chlapce, o kterého v počátcích zájmu o trampování nejčastěji šlo, dospíval v mladého muže, zatímco trampující dívka dozrávala adekvátně v mladou ženu. V průběhu tohoto prvního období svobodného trampování, s přibývajícím věkem, zpravidla čekalo na většinu mladých mužů a žen hned několik životních mezníků, které ohraničily jejich jednotlivá životní období. Tyto životní mezníky se mohly stát a mnohdy se také stávaly i mezníky v rozvíjení jejich trampských aktivit, a to mezníky horními, neboť dokázaly definitivně ukončit (a v mnoha případech také ukončily) do té doby slibně se rozvíjející dráhu aktivního trampování.

Vojenská služba jako mezník

Vzhledem ke skutečnosti, že většina české mužské populace bývala od samého vzniku trampingu až do roku 2004 takzvaně odvedena, představovala obvykle významný mezník v životě trampa doba výkonu základní vojenské služby. Odchod „na vojnu“ byl obecně pocítován jako citelný zásah do života mladého muže, na kterého se vztahovala všeobecná branná povinnost, což samozřejmě platilo i pro trampy. K nástupu trampa do výkonu vojenské služby docházelo obvykle s dovrše-

ním osmnácti či devatenácti let věku, v případě zálesáka s ukončeným vysokoškolským vzděláním až zhruba ve dvaceti čtyřech letech, případně později; neodvedených trampů se nástup do výkonu základní vojenské služby pochopitelně netýkal, tudíž mohli trampovat nerušeně dále, bez tohoto výrazného přerušování svých trampských aktivit.

Výkon základní vojenské služby patřil nejen k osobním mezníkům v životě nejednoho trampa, ale obvykle znamenal i citelný přerыв v jeho praktickém trampování a někdy dokonce vedl k definitivnímu ukončení veškerých jeho trampských aktivit, jak o tom svědčí celá řada svědectví z nejrůznějších trampských regionů. „Po vojně nás jezdilo už jenom třicet procent“, vypočítal citovaný Zdeněk Soukal úbytek členů trampské osady *Pegas* (tábořící v Chřibech) na začátku normalizace. To ovšem neplatilo všeobecně. Po absolvování základní vojenské služby a odchodu do zálohy mnozí trampové pokračovali v trampování dále, již tedy v pokročilejším, vyzrálejší věku.

Výkon základní vojenské služby měl pro mnohého trampa skutečně zásadní význam, přinášel s sebou účinek většinou nepříjemně citelný, a tudíž předem obávaný. Každopádně pro svobodomyšlného ctitele volného putování a táboření v přírodě znamenal dosti drastický zásah do života. Na straně druhé však s sebou v leccem přinášel pobyt v prostředí, jež vykazovalo některé rysy nikoli nepodobné přírodním podmínkám trampování. Stejně tak znamenal i sdílení některých atributů společných jak vojenské službě, tak trampování, ovšem zpravidla pouze těch vnějších, zejména v podobě oděvu, jehož součástí se shodovaly s obvyklou výstrojí nemalého množství trampů (konkrétně šlo zvláště o vojenskou pracovní uniformu vzor 60, ale i starší vycházková saka, takzvané „kopříváky“). Zřejmě právě proto se v éře takzvaného budování socialismu vžil pro období výkonu vojenské služby v trvání dvou roků termín „zelený vandr“, případně „velký zelený vandr“. Existence nemalého počtu výrazů z oblasti trampského slangu, které do něj byly přeneseny právě z vojenského prostředí, nepochybně dokládá, jak mimořádně důležitou, bedlivě vnímanou a citlivě prožívanou součástí života trampa výkon základní vojenské služby vždy byl.

Tak jako byly v životě trampského jednotlivce mezníky, které dokázaly významně působit na jeho individuální aktivní trampskou praxi, určovaly leckdy takové zásadní předěly další působnosti či samu existenci celé trampské osady, tedy základního segmentu v rámci trampské komunity. Také při rozvoji kolektivních osadních aktivit zpravidla docházelo k událostem, které mohly chod osady výrazně ovlivnit, zvláště když se přímo týkaly výrazných agilních osobností takového trampského kolektivu nebo dokonce všech jejích členů. Největší nebezpečí pro činnost i samu existenci trampské osady hrozilo pravidla tehdy, když přišel osudový mezník v jejích životě ve stejném nebo časově blízkém termínu.

Současný nástup členů tramské osady právě do výkonu základní vojenské služby patřil k těmto mezníkům v jindy plynulém chodu osadního života na předním místě. Tato událost téměř vždy negativně poznamenala aktivity osady a celý osadní život, včetně aktivit zbytku členů, kteří na vojnu neodešli. Pro činnost osady, která mohla být do té doby nejen velice pestrá a pro její členy velmi zábavná, tak současný nástup většího počtu členů na vojnu představoval i v tomto ohledu radikální změnu. Kronikář Fred právě tuto situaci, ve které se na začátku druhé poloviny šedesátých let ocitla jeho osada *Trappers*, lakonicky komentoval výmluvnými slovy: „Legrace končí podzimem 1966 - vojenskou službou“ (Varlamovič, 2019: 156).

V důsledku nástupu osadního výkvětu trampů do výkonu základní vojenské služby došlo téměř vždy k ochabnutí činnosti osady, jejíž řady se takto citelně zredukovaly; tato nepříjemnost potkala v roce 1989 také humpoleckou osadu *U Sudu* (založenou o tři roky dříve), což její kronikář po letech komentoval konstatováním, „protože většina kamarádů se ocitla ve službě vlasti“ (Varlamovič, 2019: 163). O to většího rozkvětu se však mohla tramská osada dočkat po návratu výrazných osadních osobností z výkonu základní vojenské služby, když jejím absolvováním vyzrály jejich charaktery a jejich autorita nabyla na síle. Také věhlasná osada *Hurikán* na Sázavě u Hvězdonic (založená v roce 1920) výrazně ožila poté, co se roku 1928 vrátilo z vojny několik aktivních členů, což vzpomínající pamětníci ocenili ještě po mnoha letech jako začátek nové etapy v životě osadního kolektivu: „Po návratu Ferryho, Jardy a Boba z vojny do osady Hurikán nastala druhá éra.“ Navráťivší se vůdčí osobnosti iniciovali „nový příliv osadníků“, kterým dění v Hurikánu opět oživilo (Bad, Vichřice, 1990).

Mnohdy však současný nástup většího množství členů tramské osady do výkonu vojenské služby, zvláště šlo-li o stěžejní osobnosti tramského kolektivu, představoval nemalé ohrožení samotné existence osady; nejednou dokonce k zániku celého tramského kolektivu, do té doby nepochybně dosti pevného a vyhraněného navenek, vskutku vedl. Dokumentují to například slova trampa Bohouše Neomytky, zvaného Bondy, z humpolecké osady *Devils*: „Pak přišla povinná vojenská služba a po ní byl s naší osadou konec“ (Varlamovič, 2019: 39). V obdobném duchu zakončil kronikář Jindřich Rázek líčení historie osady *Malaga* z Humpolce strohým konstatováním: „Na podzim roku 1954 nás pět odešlo na vojnu – konec trampování“ (Varlamovič, 2019: 79). Stávalo se tak obvykle proto, že neodvedení členové nedokázali udržet její kontinuitu do doby, než se odvedení zase vrátili do civilního života.

Jak je patrné, současný výkon základní vojenské služby většího množství členů tramské osady s sebou obvykle nesl nemalé komplikace v ži-

votě osady a míval i citelné následky. Svou roli sehrálo samo přerušení trampských aktivit na celé dva roky (či alespoň, v případě vysokoškolačků, na jeden rok), po nichž ne každý tramp dokázal navázat na svou původní činnost, někdy i proto, že objevil nové druhy zábavy, které tak vytěsnilly tramping z jeho života. Citovaný kronikář Jindřich Rázek, líčící historii osady *Malaga*, jejíž členové odešli na vojnu v roce 1954, dále pokračoval s heslovitou strohostí: „Po vojně se již parta nesešla - byly už jiné zájmy - skaut, tenis“ (Varlamovič, 2019: 79).

Ale ne vždy se osud tramské osady v důsledku „plnění nejčestnější povinnosti mladého muže“ uzavřel takto neblahým způsobem. V mnoha případech se po opětovném začlenění navrátilivších se záložníků, posílených a zocelených náročným výcvikem v rámci základní vojenské služby (zejména došlo-li skutečně k naplnění lidové, jadrně formulované vize: „vojna z tebe udělá chlapa“), činnost tramské osady revitalizovala do původní podoby, aby opět kompletní trampský kolektiv obnovil své dřívější aktivity a rozvíjel je dál, k dalšímu rozkvětu. Tak tomu bylo i v případě zmíněné pražské osady *Trappers*, u které sice rovněž došlo z daných příčin k útlumu její činnosti, avšak po návratu postrádaných osobností, nyní již záložníků, nastalo výrazné oživení tohoto tramského kolektivu. Slovy osadního kronikáře Freda, „v roce 1968 se vracíme z vojenské služby a osada opět začíná žít“ (Varlamovič, 2019: 156).

Změna životního stylu

Po absolvování výkonu základní vojenské služby se mohl změnit i životní styl mnohého trampa, jenž před nástupem do služby vlasti rozvíjel své trampské aktivity s nemalým mladickým elánem. Rovněžstroze, leč pregnantně, tuto skutečnost fabuloval Josef Vacík, zvaný Šerif Maks, z osady *Mexičan* z Ledče nad Sázavou: „Pak přišla vojna, po vojně spousta jiných starostí a na trampování bylo méně a méně času. Postupem času šel každý svojí cestou, a tak osada pomalu zanikla“ (Varlamovič, 2019: 90). Rozličné starosti spojené s nástupem nového životního období mladého muže mohlo doprovázet i zvýšené pracovní úsilí směřující nejen zabezpečení vlastní vyšší životní úrovně, ale stejně tak k naplnění profesních a kariérních ambicí. Tyto tendence se mohly dostavit ve stejné době u valné části členů celé tramské osady, zvláště když byli přibližně nebo i zcela shodného věku, a tudíž mohly výrazně poznamenat další osadní život či dokonce samu existenci osady. Nově zvýšené pracovní úsilí členů tramské osady (ať už všech, anebo nejdůležitějších osobností) v zaměstnání, které zastávali, a kde začali rozvíjet cílevědomě svou profesní dráhu coby zásadní podmínku životního úspěchu, tak

mohlo být příčinou konce kolektivu. Což fatálně postihlo humpoleckou osadu *Půlnoční návrat* (založenou v roce 1965), když – slovy kronikáře J. Vrzáka - „časté pracovní cesty mimo Humpolec v následujících letech přispěly k postupnému zániku osady“ (Varlamovič, 2019: 120). Trampská osada *Devils*, rovněž z Humpolce, skončila tehdy kvůli odchodu členů za prací do rozličných jiných lokalit, což formuloval citovaný kronikář Bohouš Neomytka, zvaný Bondy, slovy: „Kamarádi se rozešli do světa a vídali jsme se již jen zřídka“ (Varlamovič, 2019: 39).

Vstup do manželství jako mezník trampování

Neméně závažným mezníkem v životě aktivního trampa byla z hlediska trampské praxe ženitba, k níž mnozí přistupovali zpravidla po ukončení základní vojenské služby. Vstup do manželství s sebou nesl v životě trampa další výrazné změny, ještě podstatně závažnější než výkon základní vojenské služby, neboť obvykle ovlivnilo trampův život po mnohem delší dobu, což zálesák jistě nemohl nepředpokládat předem. Především se obvykle značně zmenšil jeho volný čas, který mohl trampingu věnovat, zejména v důsledku ztráty dosavadní téměř absolutní svobody rozhodovat v mimopracovní době o svých volnočasových aktivitách. Nadto jeho každodenní život zásadně poznamenal nástup starostí se založením rodiny a potřeba zabezpečit její existenční zázemí. Založení rodiny též znamenalo obvykle změnu kontaktů trampa s dosavadními přáteli, tedy i s kamarády z řad trampů. Nadto mnozí zálesáci změnili současně i bydliště, přestěhovali se do jiné lokality, a tudíž ztratili původní sociální vazby na své dřívější obvyklé trampské kamarády. Tyto změny se však kumulovaly spíše postupně, obvykle přicházely jedna po druhé. Svědčí o tom i konstatování anonymního kronikáře trampské osady *Cassiopea* ze Senožat: „Po návratu z vojenské služby se většina kamarádů oženila nebo odjížděla za pracovními povinnostmi daleko od domova a na trampingu zbývalo již velice málo času“ (Varlamovič, 2019: 20).

Vstup trampa do manželství a s ním obvykle spojené rodičovství začasťe současně významně přispěly k výrazné proměně jeho dosavadního životního stylu, která v mnoha případech přinesla s sebou radikální ukončení aktivního trampování. Například tramp Karel Venc, známý pod přezdívkou Kadel, člen trampské osady *Černý mustang* z Humpolce, založené v polovině osmdesátých let, to vyjádřil lapidárně, leč výmluvným konstatováním: „Oženili jsme se, máme děti a jiné starosti...“ (Varlamovič, 2019: 27).

Vstup trampa do manželského stavu tak téměř vždy znamenal v mnoha ohledech zásadní předěl v životě mladého muže, ale stejně tak i tramp-

ující mladé ženy (pokud ovšem s chotěm nevytvořila trampské manželství, což nikdy nebylo úplnou vzácností). Sloučit rodinný život, existenční zabezpečování rodiny, případně otcovství a výchovu dětí s další kontinuálně rozvíjenou participací na trampingu nebylo vždy reálné, tudíž právě tato zásadní životní změna mohla mít za následek opuštění tramských řad. Řečeno slovy kronikáře z tramské osady *Skaláci*, „mnoho se jich oženilo a přestali dávno jezdit a tak udělali nad svým tramským životem tlustou čáru“ (*Historie černého trampingu*, 2009).

Ale vedle těch, kteří se vstupem do manželství ukončili svou tramskou dráhu, bylo vždy nemalé množství trampů, kteří naopak do zásadních řad přivedli i svou nově nabytou manželku. „Manželka jezdí se mnou celý život,“ oceňuje Zdeněk Soukal, zvaný Upír, jenž začal trampovat na začátku šedesátých let. Paní Soukalová trampovala se svým chotěm nejen o letních sezónách, ale i mimo ně, za podstatně nevlídnějšího času. „Spali jsme i v iglú,“ vyjádřil svůj respekt Upír. Dlužno dodat, iglú coby eskymácké obydlí kopulovité podoby, vyrobené ze sněhových bloků, bylo českými trampy stavěno za účelem přespání ve volné přírodě spíše výjimečně; jak ohledně iglú upozorňuje *Tramská bible*, „v našich podmínkách se skoro vůbec nepoužívá, jen při některých drsných zimních akcích“ (*Tramská bible*, 2014).

Jestliže záhy po absolvování základní vojenské služby u jednotlivých trampů obvykle nastala v jejich životě zásadní změna v podobě vstupu do manželství, poznamenal tento mezník (pokud potkal více členů osady) činnost či dokonce existenci celého tramského kolektivu. K výrazné proměně aktivit členů tramské osady *Toulavá kecka*, založené roku 1978 v Humpolci, k jejich oslabení směřujícímu k zániku této tramské party, došlo právě z této příčiny, což výmluvně vyjádřil její anonymní kronikář strohým konstatováním: „Po /.../ vstupu do manželských svazků se činnost osady postupně utlumuje“ (Varlamovič, 2019: 150). A tudíž nejen výkon základní vojenské služby, ale také následná ženitba měly za následek útlum činnosti také tramské osady *Znamení doby* z Humpolce, založené na přelomu osmdesátých let. Jak bilancoval po několika letech kronikář, známý pod přezdívkou Brouček, „po vojně jsme se všichni oženili, založili rodiny a trampování šlo stranou“ (Varlamovič, 2019: 186).

Otcovství

Jak již bylo řečeno, vstup do manželství s sebou obvykle nesl i počátek a první léta rodičovství, v případě trampa otcovství. Tento stav jistě v mnohém trampa zavazoval k zodpovědnějšímu přístupu k realitě, ale nejenže ani tentokrát nemusel znamenat výrazné omezení jeho tramských aktivit, nýbrž umožňoval mu naopak rozšířit jejich obsah v po-

době předávání trampských zkušeností vlastním potomkům. Tramping se tak mohl stát přímo součástí výchovy dětí trampa, přičemž míru tohoto didaktického působení zajisté do značné míry determinovalo uznání vhodnosti takového přístupu ze strany jeho choti, případně dalších rodinných příslušníků. Tento úděl trampovi-otci nepochybně usnadňovalo, pokud do manželství (a následného rodičovství) vstoupil s adekvátní partnerkou – ženskou nositelkou trampské subkultury, tedy trampkou – což nebývalo po celou dobu existence trampingu příliš vzácným jevem. V důsledku úspěšného cílevědomého rozvoje trampských aktivit tak mohlo docházet k zabezpečení zrodu druhé generace trampů v téže rodině.

Generační transmise trampingu

V některých rodinách se příslušnost k trampské subkultuře skutečně dědila z otce na syna (případně z matky na dceru). Tak tomu bylo i v trampské osadě *Manitoba*, jejíž kořeny sahají do začátku druhé poloviny 20. století, kdy v Pelhřimově působila trampská komunita, jejíž aktivity ovšem byly časově limitované. Na činnost těchto trampů však od začátku sedmdesátých let navázali mladí muži na čele s Antonínem Šimíkem, zvaným Tony, kteří směřovali k založení regulérní osady. Anonymní kronikář této osady ocenil návaznost dvou generací pelhřimovských trampů, původní komunity a zakladatelů nové osady, když konstatoval, že „trampský duch přešel z této party na syna Tonyho“: „To už se píše rok 1970 a z juniora se stává tramp, který je v roce 1973 zvolen šerifem osady *Manitoba*“ (Varlamovič, 2019: 82).

Hranice členství v osadě

Členství trampa v trampské osadě mělo různou délku, od několika měsíců až po dlouhé roky. Stejně tak mohlo být nepřetržité, od jejího založení (byl-li zakládajícím členem), anebo od jeho přistoupení k již existujícímu kolektivu, které představovalo další mezník v jeho trampské činnosti. Ovšem i členství trampa v osadě mohlo mít svůj konec, po nějakém čase mohlo z různých důvodů či příčin zaniknout. Dělo se tak rozličným způsobem. Tramp, který již nehodlal dále pokračovat v rozvíjení trampských aktivit v daném kolektivu, buď přestal postupně participovat na osadních akcích a začal se více či méně stranit trampského kolektivu, jenž s ním proto přestal časem počítat. Jindy tramp z osady rovnou vystoupil, zcela oficiálně. Za elementární slušnost

bylo považováno oznámit ostatním osadníkům důvody, které trampa k takovému rozhodnutí vedly, neboť ty mohly být různé.

Jak je zjevné z předchozího výkladu, k nejčastějším důvodům opuštění tramského kolektivupatřil vstup do manželství a založení rodiny, přeorientování na jiné aktivity, přestěhování do vzdáleného místa, případně nemoc anebo prostá ztráta zájmu o tramping. Jinou z příčin prořidnutí řad členů tramské osady byl definitivní odchod některého z nich do emigrace, což se zejména na začátku období protektorátu Böhmen und Mähren i v letech takzvaného budování socialismu stávalo poměrně často. Svobodomyšlnost a aktivní přístup k životu, tedy vlastnosti typické pro trampa, jej vedly k opuštění vlasti, odkud směřoval do některé z demokratických zemí. Výrazným zásahem do činnosti tramské osady pak byl současný odchod většího počtu jejích členů. K tomu docházelo jednak průběžně po celou dobu existence trampingu, zejména však ve dvou velkých vlnách – po únoru 1948 a po tzv. krizových letech, tedy začátkem éry normalizace. Taková vlna odchodu do vyspělých západních zemí postihla například pražskou tramskou osadu *Trappers*. Její kronikář Fred (jehož občanské jméno neznáme) vystihl tuto situaci výstižnými slovy: „Ale rok 1969 opět zamíchá karty. Emigruje Dobík, Windy a Miky do USA a kamarád Lupen do Austrálie“ (Varlamovič, 2019: 156).

Trampův odchod z tramské osady, ať už z jakýchkoliv příčin či důvodů, vůbec nemusel být podnětem k negativním postojům vůči němu; trampové, kteří zůstali věrni svým snům a ideálům, z velké části zaujímali empatické postoje, k nimž je vedla znalost konkrétních životních podmínek odcházejícího kamaráda, a současně zde přežíval jejich přátelský vztah k němu. Dokládají to slova anonymního kronikáře tramské osady *Kočovníci*, založené v osmdesátých letech, jenž tento proces personálního vývoje osady vylíčil lapidárně: „Během let někteří z osady odešli z důvodu přestěhování, kvůli rodině. Nikdy jsme se však nerozešli ve zlém, prostě jak šel čas, tak lidé odcházeli, jiní zase přišli...“ (Varlamovič, 2019: 68).

Tramský střední a seniorský věk

Trampové, kteří překonali zmíněné životní mezníky (jež četným z jejich kamarádů radikálně ukončily jejich tramské aktivity), tak dospěli do stadia středního věku. V tomto životním stadiu pak už pochopitelně žili jiným způsobem života než mladí trampové. Především už nebyli studenti ani učni, ale vykonávali různá povolání, v nichž nacházeli obživu; coby pracující už sice nebyli existenčně závislí na svých rodičích jako v mladém věku, zato však neměli pro rozvíjení svých tramských aktivit

tolik času. Přesto mnozí z nich pokračovali – byť oproti předchozí době zjevně limitovaně - ve svých trampských aktivitách.

Každý aktivní tramp postupně dospíval do seniorského věku, jenž bývá odedávna provázen postupným nárůstem počtu limitů, restringujících další rozvíjení jeho trampských aktivit. Přesto četní trampští senioři, z nichž ne jeden nabyl i patřičně patriarchálního zjevu, i nadále pokračovali v trampování, přičemž jejich vytrvalost je trampskou komunitou velmi příznivě hodnocena, kvitována a upřímně obdivována. Na Janu Slováčkovi, zvaném Šedý vlk (nebo též Šedák), ocenili v roce 1991 v oslavném článku k jeho sedmdesátému jubileu oslavencovi kamarádi nezlomnou energii, s jakou se i v takto pokročilém věku vydával na rozmanité trampské akce: „Známe jej z mnoha posezení, především u výročních ohňů. Není mu zatěžko přijet kamkoliv, bez ohledu na vzdálenost“ (Šedák, 1991: 11). Někteří aktivní trampové seniorského věku se netají svým přesvědčením, že jsou schopni stále trampovat právě v důsledku celoživotního trampování. Tak manželský pár Čárli a Jana coby dávní zakladatelé chrudimské trampské osady 49 (založili ji v roce 1970 jako zprvu rodinnou osadu) „díky trampingu a tréninku mohou v důchodovém věku stále jezdit, spát pod širákem v létě v zimě i s mladšími kamarády a těch 20 až 25 km s báglem ujdou“ (Moidlovi, Smlsal, 2008: 19).

Úmrtí trampa

Mnozí trampové se tak věnovali trampování až do samého sklonku svého života, do své smrti, která ovšem mohla přijít i v nižším věku, nikoli nutně až v době trampova stáří. Úmrtí oblíbeného zálesáka zpravidla nezůstalo jeho blízkými trampskými přáteli nepovšimnuto, zejména šlo-li o mnohaletého kamaráda, k němuž mnohé z nich poutaly četné společné zážitky a zvláště vzpomínky na dávné mládí, na „staré dobré časy“ i na světlé chvíle pozdějších let, prožívané často v tomtéž kolektivu, ve stejné trampské osadě, při společně sdílených trampských aktivitách. Ke smrti kamaráda se trampové odedávna vyjadřovali s využitím vlastních jazykových prostředků ovlivněných výrazivem inspirovaným romantikou idealisticky reflektovaného amerického Divokého západu, které měly podobu vlastních ustálených obrátů. Když zemřel tramp, říkali, že „odešel na svůj nebeský vandr“, případně že „odešel tam nahoru“ (Varlamovič, 2019: 156), jindy oznamovali, že „odešel do nebeského báru“, podle oblíbeného obrátu z refrénu legendární trampské písně *Bedna od whisky*, jejímž autorem je Miki Ryvola. Metafora „nebeský bár“, označující místo posmrtného pobytu hrdiny Divokého západu, je poměrně frekventovaná v řeči českých trampů, vzpomína-

jících na zesnulé kamarády. V duchu zavedené terminologie z románů a filmů s tematikou Divokého západu použil šerif Jorge, referující o osudech své osady *Yukon* z Havlíčkova Brodu, pro vyjádření úmrtí jejích členů obrat, „odešli do věčných lovišť“, jenž byl zřejmě v takové situaci nejfrekventovanější (Varlamovič, 2019: 177); s využitím téže metafory se vyjádřil například i anonymní kronikář humpolecké trampské osady *Greenhorns* (existující několik roků v šedesátých letech), když po mnoha desetiletích bilancoval činnost své osady. Tehdy musel s politováním konstatovat: „Bohužel tři z nás již odešli do věčných lovišť“ (Varlamovič, 2019: 46). Obdobně o úmrtí trampa, známého pod jménem Pepek Žemlička (k němuž došlo koncem třicátých let minulého století), napsal ve svých vzpomínkách (zveřejněných na stránkách kroniky východočeského trampingu) pamětník Láďa Komínek, že „zasáhl nemilosrdný osud a kamarád byl velmi brzy povolán do věčných lovišť“ (Moidlovi, Smlsal, 2008: 52). O zesnulých dávných členech *Partyzánské zimní brigády*, zorganizované Bobem Hurikánem za druhé světové války v Brdech, konstatovali po více než pěti desetiletích vzpomínající pamětníci: „Bohužel dnes už většinu povolal Velký Manitu“ (Bad, Vichřice, 1990: 8). Trampové z osady *Želivka ze Senožat* na Humpolecku, kteří se současně věnovali i vodáctví, měli pro vyjádření úmrtí kamaráda specifický metaforický obrat, který zaznamenal jejich kronikář Jaroslav Krupka: „Tři z pěti kamarádů již odpluli na druhý břeh řeky...“ (Varlamovič, 2019: 188). Anonymní autor reklamní upoutávky na knihu věnovanou hudebníkovi Janu Čapkovi, zvanému Kristák (což byl šerif osady *Mohykán*, vítěz první trampské Porty, zakladatel a kapelník známé dívčí skupiny *Schovanky*), použil nad jiné poetický obraz, že „je to už dvacet let, co zabalil svoji poslední usárnu“ (Anonym, 2016: 21). *Usárna* neboli *ueska* byl od poloviny minulého století batoh českými trampy nejvíce používaný, nazýván byl podle písmem U. S., které vévodily jeho horní části. Usárna patřila a dodnes patří k nejvýraznějším trampským atributům.

Teprve až neúprosnou smrtí se nejednou uzavřela pozemská trampská pouť nejednoho českého zálesáka, který téměř celý život zasvětil své volnočasové aktivitě i své ideály trampování. Mnohého mohlo těšit, že ho v jeho příslověčných stopách následují jeho potomci, které dokázal získat pro trampování svým nenásilným, leč cílevědomým působením, anebo oni sami – ale nepochybně po jeho vzoru – našli svou vlastní cestu k trampingu a tak dále rozvíjeli jeho tradici.

Pohřeb trampa

Elementární slušností kamarádů a kamarádek zesnulého trampa či trampky vždy bylo zúčastnit se jeho pohřbu. Zejména v posledních de-

setiletých se dostávají trampové k tomuto obřadu stylově oblečení, tedy nikoli v černých oblecích jako, ale ve svém tradičním odění, čímž se od ostatních truchlících výrazně odlišují. Tak když na konci roku 2018 zemřela sedmdesátiletá trampka Janička z třebíčské osady *Fox*, jež byla považovaná za jednu z místních trampských legend, neboť byla oblíbená v širokých trampských řadách nejen v domovském městě, ale i na Brněnsku, vylíčil charakter pohřbu autor nekrologu slovy: „Také proto třebíčská smuteční síň byla doslova plná zelených bund a maskáčů, přijelo kamarádů a kamarádek nepočítaně z blízka i z dále“ (Kinda, 2019: 8).

Pohřeb trampa bývá příležitostí k setkání jeho kamarádů, někdy i po mnoha letech. U některých trampských komunit, i bývalých osad, jde o jednu z mála příležitostí, jak se třeba i po letech znovu vidět a komunikovat spolu. „Když jsem potom s kamarády mluvil, napadlo nás všechny, že ty roky utekly nějak moc rychle a že se bohužel stále častěji setkáváme na podobných smutných místech snad víc než na známých campech,“ napsal citovaný tramp Kinda po setkání s kamarády na pohřbu kamarádky Janičky z osady *Fox* (Kinda, 2019: 8).

Shrnutí

Jak je, věrme, patrnou výše uvedených líčení, doba aktivního trampování, tedy i příslušnosti k trampské subkultuře každého konkrétního nositele českého trampingu byla patřičně vymezena, přičemž zde zásadní roli hrál jeho věk, jenž s sebou přinesl důležité hraniční momenty v jeho životě. Tato doba byla ohraničena dvěma základními mezníky, „dolním“ v podobě počátku vlastního trampování a zařazení jednotlivce do trampské komunity, a také „horním“, jenž znamenal ukončení této jeho činnosti. Ona dolní hranice byla zpravidla spjata s nabytím plnoletosti potenciálního trampa, vyjádřené získáním občanského průkazu, jímž se držitel prokazoval úředníkům a zejména příslušníkům policejních složek (což hrálo nemalou roli v životě trampa, začasť vystaveného kontrolám ze strany Veřejné bezpečnosti, jakož i různým postihů a šikanám z její strany). Nemálo mladých zálesáků ovšem začalo vyvíjet trampské aktivity později, poté co se přesvědčili o vhodnosti takového způsobu trávení volného času, zábavy i životního stylu. Horní hranice trampování byla ještě rozličnější. Mohl jí být už nástup do výkonu základní vojenské služby, u většiny mladých mužů již záhy po dosažení osmnácti let věku, u některých – jak bylo řečeno – však i o několik cenných let „prodlouženého mládí“ později. Zřejmě ještě zásadnějším mezníkem ohraničujícím trampovu příslušnost k trampské komunitě byl vstup do manželství, tedy ženitba, obvykle spojená s brzkým rodičovstvím; následný rodinný život takovým trampským aktivitám hlavy rodiny přál v menším měřítku, i když mnohý

si je dokázal prosadit i nadále. Horní hranicí účasti v trampských řadách však mohla představovat změna prostředí, kde tramp dosud působil, tj. bydlel a pracoval, doprovázená zpřetrháním zavedených kontaktů a vazeb s dosavadními kamarády. Jak je patrno, tramp byl vystaven mnoha rozmanitým úskalím, která mohla znamenat horní hranici jeho trampování. Přesto mnohý setrval u těchto aktivit, zvláště byly-li u něj doprovázeny přesvědčením o správnosti životního stylu, které ony aktivity spoluutvářely. Jediným horním mezníkem, který ohraničil jeho zálesáctví, a to definitivně, se mu tak stala jeho smrt.

Bibliografie

- Altman K., 1997, *Bobři a medvědi. K problematice trampingu na Brněnsku*, in: J. Krist, ed.: *Společensví dětí a kultura*, Strážnice, Ústav lidové kultury, s. 121–125.
- Altman K., 1999, *Trampské hospody na západní Moravě*, „Západní Morava“, 3, č. 2, s. 69–78.
- Altman K., 2000, *Trampové a moc. K problematice postavení trampského hnutí ve společnosti od počátku 20. let do současnosti*, „Český lid“ 87, č. 4, s. 223–238.
- Altman K., 2003, *...jak někteří trampují*, in: J. Pospíšilová, ed., *Rajče na útěku. Kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami*. Brno, Etnologický ústav AV ČR, s. 255–285.
- Altman K., 2010, *Kralice – výspa turismu a trampingu*, in: J. Mitáček, s kolektivem, Kralice nad Oslavou, Obecní úřad, s. 433–450.
- Altman K., 2013, *Současné etnologické bádání o trampské subkultuře*, „Národopisný věstník“, 30 (72), č. 1, s. 20–25.
- Altman K., 2014a, *Hudba a zpěv jako činitel integrace trampského hnutí*, „Folia ethnographica“, č. 2, s. 31–46.
- Altman K., 2014b, *Regiony subkultury trampingowców w Czeskiej Republice*, in: A.W. Brzezińska, J. Schmidt, eds., *Regiony i regionalizmy w Europie*, Wrocław, Polskie Towarzystwo Ludoznawsze, Uniwersytet Wrocławski, s. 217–226.
- Altman K., 2014c, *Specifika trampingu na jižním Valašsku*, in: S. Urbanová, L. Dokoupil, J. Ivánek, P. Kadlec eds., *Valašsko, historie a kultura*, Ostrava, Filozofická fakulta Ostravské univerzity – Rožnov pod Radhoštěm, Valašské muzeum v přírodě, s. 205–210.
- Altman K., 2017a, *Má trampské trojříčí na kahánku?*, „Veronica“, č. 3, s. 17–18.
- Altman K., 2017b, *Výzkum trampingu na etnologických pracovištích v českých zemích od 80. let 20. století*, „Studia ethnologica Pragensia“, č. 2, s. 68–78.
- Altman K., 2018, *Research of Tramping at the Department of European Ethnology at Masaryk university and the Institute of Ethnology of the Czech Academy of Sciences*, v. v. i. in Brno, in: R. Mayerová, J. Krško, eds., *Tramp Subculture from the Scientific Research Perspective*. Rakovník, Státní okresní archiv, s. 83–98.
- Altman K., 2018, *Výzkum trampingu na Ústavu evropské etnologie Masarykovy univerzity a Etnologickém ústavu AV ČR*, v. v. i. v Brně, in: R. Mayerová,

- J. Krško, eds., *Subkultura trampingu ve světle vědeckého výzkumu*, Rakovník, Státní okresní archiv, s. 77–90.
- Altman K., 2019, „Volte své jedy!“ (*K problematice vztahu trampské subkultury k alkoholu a krčmennému prostředí.*), in: H. Pavlincová, ed., *Filozofie jako životní cesta. Ad honorem Jan Zouhar*, Brno, MuniPress, s. 191–208.
- Altman K., 2020, *K problematice současnosti trampské subkultury*, „Folia ethnographica“, 54, č. 2, s. 139–156.
- Anonym, 2016, *Kristák*, „Oslavské boudy“, č. 1, s. 21.
- Bad-Vichřice, 1990, *Osada Hurikán*, „Tramp“, č. 8, s. 8.
- Historie černého trampingu*, 2009, 24. února, <https://t-o-skalaci.webgarden.cz/rubriky/trampska-kultura/historie-trampingu/historie-cerneho-trampingu> [data přístupu: 7.08.2019].
- Kinda, 2019, *Vzpomínáme: Janička*, „Oslavské boudy“, č. 1, s. 10.
- Krško J., Mareš J., Pohunek J., Randák J., Špringl J., 2019, *Český tramping v čase formování a rozmachu*, Praha, Academia.
- Moidlovi Z. a O., Smlsal J., 2008, *Kronika východočeského trampingu. Chrudimsko 1912–2008*, Liberec, Rosa.
- Obecný vznik trampingu*, 2009, 24. září, <https://t-o-skalaci.webgarden.cz/rubriky/trampska-kultura/historie-trampingu/obecnny-vznik-trampingu> [data přístupu: 8.06.2021].
- Ortodoxní tramp je protimluv. S Mikim Ryvolou o zlatém věku trampingu i Bedně od whisky*, 2019, 21. září, <https://www.advojka.cz/archiv/2019/21/ortodoxni-tramp-je-protimluv> [data přístupu: 12.08.2021].
- Randák J., Krško J., Mareš J., Pohunek J., Špringl J., 2020, *Putování za obzor. Tramping v české společnosti 1918-1989*. Praha, NLT.
- Sychra P., 2018, *Tramping na řece Svitavě a v jejím okolí*, Bez lokalizace, nakladatel neuveden.
- Šedák sedmdesátníkem?*, 1991, „Tramp“, leden, s. 11.
- Trampská bible*, 2014, 20. prosince, <http://stopar.cs-info.cz> [data přístupu: 24.12.2014].
- Varlamovič P., ed., 2019, *Tramping na Humpolecku. Kniha první*. Bez lokalizace, nakladatel neuveden.
- Velký trampský slovník*, 2011, 11. května, <http://t-o-skalaci.webgarden.cz/rubriky/trampska-kultura/velky-trampsky-slovník/velky-trampsky-slovník> [data přístupu: 5.05.2020] nestránkováno.

.....

Karel Altman (1960) je český etnolog. Působí na brněnském pracovišti Etnologického ústavu AV ČR. v. v. i., jako člen Oddělení pro výzkum kulturního dědictví. Externě vyučuje na Ústavu evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Mezi hlavní témata jeho odborného zaměření patří urbánní etnologie studující každodenní život obyvatel velkoměsta – se zvláštním zřetelem k problematice způsobů a forem sdružování (spolky a sdružení, stolní společnosti) a způsobů trávení volného času (hostinská zařízení, štamgastenství, turismus), dále tramping jako subkultura, dějiny oboru národopisu v českých zemích v 19. a 20. století. Adresa e-mail: altman@eu.cas.cz; <http://www.eu.avcr.cz/en/about-us/staff/karel-altman/>.

.....